

**ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРОЦЕДУР
У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ****ISSUES OF LEGAL REGULATION OF ADMINISTRATIVE PROCEDURES
IN THE FIELD OF NATIONAL SECURITY AND DEFENCE**

Буравська А.А., студентка II курсу магістратури юридичного факультету
Донецький національний університет імені Василя Стуса

Краковська А.С., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри господарського та адміністративного права
Донецький національний університет імені Василя Стуса

Стаття присвячена дослідженню питань правового регулювання адміністративної процедури у сфері національної безпеки та оборони. Актуальність обраної теми зумовлена гострою потребою у забезпеченні державою належної процедури розгляду адміністративних справ у аналізованій сфері, значення, кількість та вплив яких на права та обов'язки громадян в умовах воєнного стану значно зріс. Методологічну основу дослідження складає низка загальнонаукових та приватно-наукових методів, зокрема узагальнення, діалектичний та формально-юридичний метод, а також методи системного та комплексного аналізу.

У статті на основі аналізу процедури визначення підприємства, установи, організації критично важливим для функціонування економіки та забезпечення життєдіяльності населення в особливий період для подальшого бронювання працівників зроблено висновок, що невибірковий підхід законодавця до визначення меж дії Закону України «Про адміністративну процедуру», шляхом використання широкої категорії «застосування законодавства про національну безпеку і оборону» не виправдано обмежує дію передбачених ним гарантій щодо всіх наближених (дотичних) до сфери безпеки і оборони процедур, що негативно впливає на стан правового регулювання адміністративних процедур у аналізованій сфері.

У статті запропоновано доповнити статтю 1 Закону України «Про адміністративну процедуру» частиною 3 наступного змісту: «3. На відносини, що виникають під час розгляду адміністративних справ у сфері національної безпеки та оборони поширюється дія положень Розділу «I. Загальні положення» даного Закону. Особливості адміністративної процедури розгляду адміністративних справ встановлюються в спеціальних законах. Відступ від загальних положень Розділу «I. Загальні положення» даного Закону має бути пропорційним та виправданим у цілях національної безпеки та оборони, а також обґрунтовуватися у кожному окремому випадку та може бути оскарженим до суду». Відповідно виключити категорію «застосування законодавства про національну безпеку і оборону» з пункту 2 частини 2 статті 1 аналізованого Закону.

Ключові слова: адміністративна процедура, національна безпека та оборона, визнання критично важливим, правове регулювання, адміністративний орган, адміністративна справа, принципи адміністративної процедури, дискреційні повноваження.

The article is devoted to the study of the issues of legal regulation of administrative procedure in the field of national security and defence. The relevance of this topic is due to the urgent need for the State to ensure a proper procedure for consideration of administrative cases in the analysed area, the importance, number and impact of which on the rights and obligations of citizens under martial law has increased significantly. The methodological basis of the study is a number of general scientific and private scientific methods, in particular, generalisation, dialectical and formal legal methods, as well as methods of systematic and comprehensive analysis.

The article concludes that the legislator's indiscriminate approach to determining the scope of the Law of Ukraine «On Administrative Procedure», by using the broad category of «application of legislation on national security and defence», unjustifiably limits the effect of the guarantees provided for therein with regard to all procedures related to the security and defence sector, which negatively affects the state of legal regulation of administrative procedures in the analysed area.

The article proposes to supplement Article 1 of the Law of Ukraine «On Administrative Procedure» with Part 3 as follows: «3. The relations arising in the course of consideration of administrative cases in the field of national security and defence are subject to the provisions of Section I. General Provisions of this Law. Peculiarities of the administrative procedure for consideration of administrative cases are established in special laws. Deviations from the general provisions of Section «I. General Provisions» of this Law shall be proportionate and justified for the purposes of national security and defence, as well as justified in each individual case and may be appealed to the court». Accordingly, the category of «application of legislation on national security and defence» should be excluded from clause 2 of part 2 of Article 1 of the analysed Law.

Key words: administrative procedure, national security and defence, recognition as critical, legal regulation, administrative authority, administrative case, principles of administrative procedure, discretionary powers.

Актуальність. Необхідність забезпечення державою належної процедури розгляду адміністративних справ у сфері національної безпеки та оборони в умовах воєнного стану складно переоцінити, адже в умовах сьогодення значення та вплив результатів їх розгляду на права та обов'язки громадян неабияк зріс. В законодавстві під національною безпекою розуміється захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз [1], тоді як під національною обороною України – система політичних, економічних, соціальних, воєнних, наукових, науково-технічних, інформаційних, правових, організаційних, інших заходів держави щодо підготовки до збройного захисту та її захист у разі збройної агресії або збройного конфлікту [2].

Для виявлення реального стану правового регулювання адміністративних процедур у сфері національної

безпеки та оборони, вважається за доцільне звизити коло дослідження до однієї процедури, а саме визначення підприємства, установи, організації критично важливим для функціонування економіки та забезпечення життєдіяльності населення в особливий період (далі – визначення критично важливим), яка є однією з підстав бронювання військовозобов'язаних та належить до галузі оборонної роботи, яку мають забезпечувати виконавчі органи сільських, селищних, міських рад (ст. 15 Закону України «Про оборону України») [2].

Дослідженням питань правового регулювання адміністративних процедур, в тому числі у розрізі Закону України «Про адміністративні процедури» (далі – Закон України № 2073-IX) [3], присвятили свою увагу О. Ф. Андрійко, І. Бойко, В. М. Бевзенко, І. І. Долуда, Р. С. Мельник, В. П. Тимошук та інші. Однак проведені дослідження не висвітлюють аналізованої проблематики в силу нещодав-

ньої актуалізації питання правового регулювання адміністративних процедур саме у сфері національної безпеки та оборони, динамікою змін законодавства та специфікою розгляду адміністративних справ у цій сфері.

Мета наукової статті полягає у дослідженні стану правового регулювання адміністративних процедур у сфері національної безпеки та оборони та у розробці пропозицій щодо його удосконалення.

Виклад основного матеріалу. Тривалий час питання правового регулювання адміністративних процедур залишалося поза увагою законодавця, що породжувало різні підходи адміністративних органів щодо порядку розгляду адміністративних справ та різко впливало на їх ефективність. У 2022 році було прийнято Закон України № 2073-IX [3], який встановив універсальні правила здійснення адміністративних процедур. Проте, поза дією даного закону залишилися адміністративні процедури у сфері національної безпеки та оборони, в тому числі питання бронювання військовозобов'язаних, адже відповідно до п. 2 ч. 2 ст. 1 Закону України № 2073-IX дія Закону не поширюється на відносини, що виникають під час застосування законодавства про національну безпеку і оборону.

Відповідно до п. 1 Порядку бронювання військовозобов'язаних під час дії воєнного стану, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 27 січня 2023 р. № 76, однією з підстав для бронювання є працевлаштування на підприємствах, в установах та організаціях, які є критично важливими для функціонування економіки та забезпечення життєдіяльності населення в особливий період [4].

Процедура визначення критично важливим передбачена Критеріями та Порядком за якими здійснюється визначення підприємств, установ та організацій, які є критично важливими для функціонування економіки та забезпечення життєдіяльності населення в особливий період, а також критично важливими для забезпечення потреб Збройних Сил, інших військових формувань в особливий період, затвердженими Постановою Кабінету Міністрів України від 27 січня 2023 р. № 76 (далі – Критерії та Порядок), та полягає у зверненні відповідного суб'єкта, у разі його відповідності критеріям, зазначеним у пункті 2 цих Критеріїв та Порядку, до центрального органу виконавчої влади, іншого державного органу, органу державного управління, юрисдикція якого поширюється на всю територію України (за сферою управління чи галуззю національної економіки), або до обласної, Київської та Севастопольської міської держадміністрації, (військової адміністрації у разі її утворення), на території юрисдикції яких вони розташовані. Строк розгляду звернення складає 10 робочих днів з дня його отримання. За його результатами відповідний орган зобов'язаний прийняти рішення про відповідність або ж невідповідність суб'єкта звернення критеріям, зазначеним у п. 2 Критеріїв та Порядку [4].

Варто розглянути дану процедуру у розрізі наступних загальних категорій Закону України № 2073-IX, дефініції яких передбачено пунктами 1-3 ч. 1 ст. 2 Закону, а саме адміністративний орган, адміністративна справа та адміністративний акт [3].

Без сумніву, усі згадані вище органи, які здійснюють розгляд питання щодо визначення критично важливим, підпадають під визначення поняття «адміністративний орган», адже це функціональна категорія [5, с. 25], тобто органи набувають такого статусу при виконанні функцій публічної адміністрації, навіть не будучи органом державної влади чи органом місцевого самоврядування. Відповідність військово-цивільних адміністрацій категорії «адміністративний орган» підтвердив й Харківський окружний адміністративний суд у справі № 520/10369/24 за позовом Фермерського господарства «ВПП» до Кіндрашівської сільської військової адміністрації Куп'янського району

Харківської області про визнання протиправним та скасування розпорядження про відмову у встановленні податкової пільги зі сплати єдиного податку IV групи, зазначивши, що відповідач підпадає під визначення «адміністративний орган», а процедура розгляду відповідачем заяви позивача підпадає під визначення «адміністративна справа» [6].

Аналіз визначення поняття «адміністративна справа», передбаченого у Законі України № 2073-IX, дозволяє виокремити його наступні сутнісні ознаки: 1) стосується публічно-правових відносин; 2) спрямована на забезпечення реалізації або ж захисту права, свободи чи законного інтересу особи та/або виконання нею обов'язків; 3) розглядається адміністративним органом.

Використана законодавцем категорія публічно-правових відносин дозволяє окреслити межі застосування Закону України № 2073-IX та відмежувати його від приватноправових відносин за участі адміністративних органів. Вважається, що у аналізованому випадку щодо визначення критично важливим йдеться про публічно-правові відносини за участю суб'єкта звернення та адміністративного органу. Остання згадана сутнісна ознака аналізованого поняття вказує на зовнішню спрямованість відносин та залишає поза межами усі відносини, що виникають при взаємодії адміністративних органів між собою для розв'язання внутрішньоорганізаційних питань. Це підкреслюється й тим, що відповідно до ч. 2 ст. 1 Закону України № 2073-IX його дія не поширюється на відносини, що виникають під час державної служби, дипломатичної та військової служби, служби в органах місцевого самоврядування, служби в поліції, а також іншої публічної служби.

Цікавим є підхід законодавця до формулювання спрямованості таких відносин, а саме «забезпечення реалізації». Вважається за доцільне погодитися з Бойко І., яка під забезпеченням реалізації прав, свобод чи законних інтересів особи розуміє створення адміністративним органом умов, вчинення ним дій та/або прийняття рішень, спрямованих на набуття особою права, мала змогу користуватися свободою або ж мала можливість задовольнити законний інтерес [7, с. 22]. Процедура визначення критично важливим спрямована на набуття суб'єктом звернення права на бронювання військовозобов'язаних працівників. Викладене вище свідчить про те, що дана процедура підпадає під категорію «адміністративна справа».

Як вже зазначалося за результатами розгляду звернення адміністративний орган приймає рішення про відповідність/ невідповідність суб'єкта звернення критеріям, зазначеним у пункті 2 цих Критеріїв та Порядку. Дефініція адміністративного акту, закріплена в Законі України № 2073-IX, передбачає наступні ознаки адміністративного акту: конкретний (індивідуалізований); прийнятий (вчинений) адміністративним органом; спрямований на набуття, зміну, припинення чи реалізацію прав та/або обов'язків окремої особи (осіб).

Варто погодитися з Мельник Р.С., який до ознак адміністративного акту відносить наступне: являє собою владне рішення (може бути представлене в різних формах зовнішнього вираження); використовується адміністративним органом; спрямований на застосування норм публічного права; має закриті юридичні наслідки; має конкретно-індивідуальний характер; характеризується зовнішньою спрямованістю дії [8, с. 9]. З аналізу вищевикладеного можна зробити висновок, що рішення за результатами розгляду справи про визначення критично важливим містить усі ознаки адміністративного акту. Так, дане рішення стосується конкретних осіб є індивідуалізованим та конкретним, приймається адміністративним органом односторонньо та має прямий вплив на юридичну чи фізичну особу, яка звернулася з відповідним зверненням, тобто має зовнішню дію.

Вищевикладене свідчить, що за змістом процедура визначення критично важливим являє собою адміністра-

тивну процедуру (визначений законом порядок розгляду та вирішення справи). Проте, законодавець, використавши широку за змістом категорію «застосування законодавства про національну безпеку і оборону», обмежив дію гарантій, передбачених Законом України № 2073-IX, чим обмежив права суб'єктів звернення на швидкий, ефективний, прозорий розгляд їх справ з дотримання принципів адміністративної процедури.

Принципи адміністративної процедури мають неабияке значення, для розгляду адміністративних справ, адже на їх основі провадиться адміністративна дискреція, ґрунтується вирішення адміністративних справ та втілюються загальні вимоги суспільства до регуляторної діяльності держави» [9, с. 42].

Закон України № 2073-IX передбачає наступні принципи адміністративної процедури: верховенство права, у тому числі законності та юридичної визначеності; рівність перед законом; обґрунтованість; безсторонність (неупередженість) адміністративного органу; добросовісність і розсудливість; пропорційність; відкритість; своєчасність і розумний строк; ефективність; презумпція правомірності дій та вимог особи; офіційність; гарантування права особи на участь в адміністративному провадженні; гарантування ефективних засобів правового захисту. Вважається за доцільне погодитися з Макарчуком В. В., який до загальних принципів, на яких базуються адміністративні процедури у сфері національної безпеки і оборони відносить принципи: верховенства права, у тому числі законності та юридичної визначеності; стабільності; рівності перед законом; відкритості та прозорості; оперативності та своєчасності; доступності інформації про надання адміністративних послуг; захищеності персональних даних; раціональної мінімізації кількості документів та процедурних дій, що вимагаються для отримання адміністративних послуг; неупередженості та справедливості; доступності та зручності для суб'єктів звернень, які передбачені ч. 1 ст. 4 Закону України «Про адміністративні послуги» [10, с. 99].

До спеціальних принципів адміністративних процедур у сфері національної безпеки та оборони вважається за доцільне відносити принципи, передбачені Законом України «Про національну безпеку України», а саме підзвітність, прозорість та дотримання засад демократичного цивільного контролю за функціонуванням сектору безпеки і оборони та застосуванням сили та інші [1], а також принципи, передбачені Законом України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» серед яких: централізоване керівництво; завчасність; плановість; комплексність і погодженість; персональна відповідальність за виконання заходів щодо мобілізаційної підготовки та мобілізації; додержання прав підприємств, установ і організацій та громадян; гарантована достатність; наукова обґрунтованість та фінансова забезпеченість [11].

У розрізі дотримання принципів адміністративної процедури під час розгляду справ про визначення критично важливим варто звернути увагу на Рішення Київського окружного адміністративного суду від 28 червня 2024 року у справі № 320/31860/23. Так, ПП «Спецсервіс» (далі – позивач) звернулося до Міністерства охорони здоров'я України (далі – МОЗ України та/або відповідач) з проханням розглянути його звернення та прийняти рішення про відповідність ПП «Спецсервіс» критеріям та визначити його критично важливим для галузі національної економіки у сфері охорони здоров'я. За результатами розгляду звернення МОЗ України надіслав позивачу Листи, в яких зазначило про невідповідність суб'єкта звернення Критеріям МОЗ України, у зв'язку з здійсненням його діяльності лише на території м. Київ та запропонувало звернутися до Київської міської військової адміністрації.

Суд, проаналізувавши обставини справи, встановив, що позивач не відповідає підпункту 16 пункту 1 озна-

чених Критеріїв МОЗ України, отже у позивача відсутні підстави для звернення позивача саме до МОЗ України. Поряд з цим, суд наголосив, що передумовою для прийняття рішення про відповідність чи невідповідність підприємства критеріям, зазначеним у пункті 2 Порядку та критеріїв № 76 та, як наслідок, наявності чи відсутності підстав для визнання підприємства критично важливим для функціонування економіки та забезпечення життєдіяльності населення в особливий період з обґрунтуванням невідповідності критеріям, є звернення такого підприємства до належного суб'єкта, до компетенції якого відноситься прийняття відповідного рішення.

Крім того, суд визнав вимоги позивача щодо визнання незаконним рішення МОЗ України про невідповідність позивача критеріям безпідставними, адже відповідач не приймав рішення за наслідками розгляду поданих позивачем документів, а лише запропонував звернутися до Київської міської військової адміністрації для розв'язання питань, порушених у листах позивача [12].

У свою чергу, Полтавський окружний адміністративний суд, розглядаючи справу щодо визнання суб'єкта звернення критично важливим, визнав невіршення Мінагрополітики питання про відповідність чи невідповідність суб'єкта звернення критеріям, зазначеним у пункті 2 Критеріїв та Порядку протиправно бездіяльністю. Суд наголосив, що орган, до якого надійшло звернення, зобов'язаний у строк не більше ніж 10 робочих днів з дня його отримання розглянути його на відповідність підприємства критеріям та прийняти одне з рішень: про відповідність або невідповідність підприємства критеріям. Тоді як відсутність належним чином оформленого рішення після спливу встановленого законом десятиденного строку розгляду заявки, свідчить про те, що Мінагрополітики не прийняв жодного рішення з-поміж тих, які зобов'язаний ухвалити [13].

Вищевикладене свідчить, що орган не володіє дискрецією щодо даного питання, навпаки має обов'язок прийняти конкретне рішення. Аналогічну позицію щодо відсутності дискреційних повноважень, коли повноваження органу та порядок їх реалізації передбачає лише один вид правомірної поведінки – затвердити проєкт землеустрою або відмовити в його затвердженні висловив Верховний Суд у Постанові від 24.12.2019 у справі № 823/59/17. За законом у цього органу немає вибору між декількома можливими правомірними рішеннями. Тому зазначені повноваження не є дискреційними. Також Суд зазначає, що у разі настання визначених законодавством умов відповідач зобов'язаний вчинити конкретні дії і, якщо він їх не вчиняє, його можна зобов'язати до цього в судовому порядку [14].

Отож, у даному випадку суд не звернув увагу на бездіяльність МОЗ України щодо прийняття одного з передбачених п. 6 Критеріїв на Порядку рішення, яке в тому числі мало містити обґрунтування відмови. У даному випадку простежується порушення принципів адміністративної процедури, а саме: верховенства права та законності, адже адміністративний орган допустився дискреції там, де вона не передбачена законом; принципів відкритості, прозорості, оперативності та своєчасності розгляду, а також обґрунтованості рішень.

Не складно усвідомити, що процедура прийняття рішень, пов'язаних з національною безпекою та обороною, дещо ризичніша від універсальної процедури, передбаченої Законом України № 2073-IX, у зв'язку з потребою забезпечення безпеки та швидкості прийняття рішень, тому передбачене законом виключення є доречним. Проте невинуватим є невибіркове віднесення поза межі дії закону всіх наближених (дотичних) до сфери безпеки і оборони процедур. Так, процедура визначення критично важливим, на наше переконання, не потребує приховування перебігу розгляду звернення та його результатів, обґрунтування при-

йнятих рішень. Навпаки, чітка процедура та прозорість розгляду у такому випадку знизили б корупційні ризики та можливість для зловживання правом.

На недосконалості використаної законодавцем конструкції наголошували й автори Науково-практичного коментаря аналізованого закону, серед яких Андрійко О. Ф., Бевзенко В. М. та ін., зазначаючи, що «існує потреба приділити окрему увагу питанням визначення обсягу такої категорії, як «національна безпека» для цілей Закону України «Про адміністративну процедуру», адже до неї за певних умов може належати досить широке коло відносин» [5, с. 20].

Так, розглядаючи питання адміністративної процедури при здійсненні експорту та імпорту товарів військового та подвійного призначення в Україні, Долуда І. І. доречно зазначає, що оскільки дія Закону України № 2073-IX не поширюється на відносини, що виникають під час застосування законодавства про національну безпеку й оборону, «слухні положення аналізованого Закону можуть бути використані виключно як засади за аналогією закону чи джерела правотворчості, для формування адміністративної процедури експорту товарів військового та подвійного призначення з України». Зокрема автор наголошує на потребі звертати увагу на такі його загальні положення, як дефініції понять адміністративна справа, адміністративне провадження, адміністративна процедура, дискреційні повноваження, процедурна дія, процедурне рішення, функції публічної адміністрації та принципи адміністративної процедури [15, с. 99–100]. Варто зауважити, що перелічені автором положення, передбачені Розділом «І. Загальні положення» Закону України № 2073-IX. Вважається за доцільне погодитися з вищевикладеною позицією та поширити дію положень Розділу «І. Загальні положення» Закону України № 2073-IX на усі адміністративні процедури у сфері національної безпеки та оборони. Такий крок дозволить застосовувати загальні положення Закону, які містять основи та важливі гарантії адміністративної процедури, до усіх адміністративних процедур у сфері національної безпеки та оборони. Особливості розгляду ж вважається за доцільне передбачати в спеціальних законах, тоді як відступ від загальних положень Розділу «І. Загальні положення» Закону України № 2073-IX

має бути пропорційним та виправданим у цілях національної безпеки та оборони, а також обґрунтовуватися у кожному окремому випадку, з можливістю оскарження такого відступу до суду.

Висновки. Отож, невивірковий підхід законодавця до визначення меж дії Закону України «Про адміністративні процедури», шляхом використання широкої категорії «застосування законодавства про національну безпеку і оборону» не виправдано обмежує дію передбачених ним гарантій щодо всіх наближених (дотичних) до сфери безпеки і оборони процедур, в тому числі процедури визначення критично важливим, яка за змістом являє собою адміністративну процедуру та підпадає під визначення понять «адміністративний орган», «адміністративна справа», «адміністративний акт». Вищезазначене беззаперечно негативно впливає на стан правового регулювання адміністративних процедур у аналізованій сфері, адже створює простір для порушення прав громадян, корупції та зловживання правом через відсутність вимоги щодо дотримання принципів адміністративної процедури та механізмів притягнення до відповідальності винних у їх порушенні.

З метою удосконалення правового регулювання адміністративних процедур у сфері національної безпеки та оборони та поширення на аналізовані відносини загальних положень Закону України «Про адміністративні процедури», які містять основи та важливі гарантії адміністративної процедури, пропонується доповнити статтю 1 Закону України «Про адміністративну процедуру» частиною 3 наступного змісту: «3. На відносини, що виникають під час розгляду адміністративних справ у сфері національної безпеки та оборони поширюється дія положень Розділу «І. Загальні положення» даного Закону. Особливості адміністративної процедури розгляду адміністративних справ встановлюються в спеціальних законах. Відступ від загальних положень Розділу «І. Загальні положення» даного Закону має бути пропорційним та виправданим у цілях національної безпеки та оборони, а також обґрунтовуватися у кожному окремому випадку та може бути оскарженим в суді». Відповідно пропонується виключити категорію «застосування законодавства про національну безпеку і оборону» з пункту 2 частини 2 статті 1 аналізованого Закону.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 31. Ст. 241. URL: <http://surl.li/nwgusa> (дата звернення: 28.10.2024).
2. Про оборону України: Закон України від 06 грудня 1991 року № 1932-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 9. Ст. 106. URL: <http://surl.li/ujzqx> (дата звернення: 28.10.2024).
3. Про адміністративну процедуру: Закон України від 17 лютого 2022 року № 2073-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2023. №15. Ст. 5. URL: <http://surl.li/ogmzxo> (дата звернення: 28.10.2024).
4. Деякі питання реалізації положень Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» щодо бронювання військовозобов'язаних на період мобілізації та на воєнний час: Постанова Кабінету Міністрів України від 27 січня 2023 р. № 76. *Офіційний вісник України*. 2023. № 15. Ст. 32. URL: <http://surl.li/mlsige> (дата звернення: 28.10.2024).
5. Науково-практичний коментар до Закону України «Про адміністративну процедуру» / авт. колектив: Андрійко О. Ф., Бевзенко В. М. та ін.; за заг. ред. Тимошука В. П. Київ. 2023. 545 с. URL: <http://surl.li/igqelo> (дата звернення: 28.10.2024).
6. Рішення Харківського окружного адміністративного суду від 26 червня 2024 року у справі № 520/10369/24. *Аналітично-правова система ZakonOnline*. URL: <http://surl.li/qvnrpn> (дата звернення: 28.10.2024).
7. Бойко І. Предмет регулювання та сфера дії Закону України «Про адміністративну процедуру». *Адміністративне право і процес*. 2022. № 4 (39). С. 17–33. URL: <http://surl.li/wjfvgr> (дата звернення: 28.10.2024).
8. Мельник Р.С. Термінологічні проблеми Закону України «Про адміністративну процедуру». *Адміністративне право і процес*. 2022. № 4(39). С. 5–16. URL: <http://surl.li/jzjszr> (дата звернення: 28.10.2024).
9. Гуржій Т.О., Бодров Ю.В. Поняття та сутність принципів адміністративно-правового регулювання. *Науковий вісник Ужгородського Національного університету*. Серія ПРАВО. 2023. Вип. 79: Ч. 2. С. 41–48. URL: <http://surl.li/rgeghx> (дата звернення: 28.10.2024).
10. Макаруч В.В. Класифікація адміністративних процедур при реалізації державної політики у сфері національної безпеки і оборони. *Освіта та наука в умовах війни: конституційно-правові стандарти та сучасні українські реалії*: матеріали міжнародного круглого столу. Ужгород. 2022. С. 98–103. URL: <http://surl.li/bkvqww> (дата звернення: 28.10.2024).
11. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію: Закон України від 21 жовтня 1993 року № 3543-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 44. Ст. 416. URL: <http://surl.li/yyblah> (дата звернення: 28.10.2024).
12. Рішення Київського окружного адміністративного суду від 28.06.2024 р. у справі № 320/31860/23. *Аналітично-правова система ZakonOnline*. URL: <http://surl.li/jbantf> (дата звернення: 28.10.2024).
13. Рішення Полтавського окружного адміністративного суду від 14.03.2024 р. у справі № 440/17669/23. *Аналітично-правова система ZakonOnline*. URL: <http://surl.li/sltdmu> (дата звернення: 28.10.2024).
14. Постанова Верховного Суду від 24.12.2019 р. у справі № 823/59/17. *Аналітично-правова система ZakonOnline*. URL: <http://surl.li/mkjgsk> (дата звернення: 28.10.2024).
15. Долуда І.І. Адміністративна процедура при здійсненні експорту та імпорту товарів військового та подвійного призначення в Україні. *Адміністративне право і процес*. 2022. № 4 (39). С. 91–105. URL: <http://surl.li/clsufe> (дата звернення: 28.10.2024).